

ภาคผนวก

ศันทานุกรม

ศันทานุกรม

เอกสารที่ใช้ประกอบในการอธิบายศัพท์ในงานวิจัยนี้มีรายชื่ออยู่ในบรรณานุกรมแล้วทั้งสิ้น
เล่มที่นำมาใช้อธิบายศัพท์มีดังต่อไปนี้

- การศาสนา, กรม พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 1-8 พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพ-
มหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2525
- แปลก สนธิรักษ์ และสวัสดิ์ สวัสดิ์นิวจันทร์ ศัพท์ศาสนา กรุงเทพมหานคร. ไทยวัฒนาพานิช
2503
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2505 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
2526
- พระราชวรมนี พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย 2518
- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2528
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วินัยมูข เล่ม 1-3 พิมพ์ครั้งที่ 34
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 2529

ศัพท์

คำอธิบาย

ก

กัณฑ์

เรื่อง, หมวด, ตอน, ส่วนหนึ่งของเรื่อง

ครุกาบัตติ

โทษทางพระวินัยอย่างหนัก

คฤหัสถ์

ผู้ครองเรือน, ผู้ไม่ใช่ภิกษุ

คัมภีร์วิภังค์

ตำราพระวินัยในวินัยปิฎก ว่าด้วยสิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์
ของภิกษุและภิกษุณี

จ

โจท

ฟ้อง (กริยา).

โจทน์ โจทย์ การฟ้อง (นาม).

โจทก์ ผู้ฟ้อง, เจ้าทุกข์ (คุณนาม)

ฉ

อุลลัจจัย

โทษอ้วน, โทษหยาบ, บรรดาอาบัติที่เป็นโทษนาคามี อาบัติที่
ใหญ่หรือหยาบกว่าอย่างอื่น

โดยจิต

จิตคิดจะลัก, จิตคิดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการ
แห่งขโมย

ท

ทุกกฎ

ทำชั่ว, ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทางพระวินัย

ทวนภาษิต

พูดไม่ดี, ในพระวินัยหมายเอาพูดล้อเล่นกระทบชาติกำเนิดเป็นต้น
ซึ่งเป็นคำหมิ่นหมองนักปราชญ์ดีเตียน

ศัพท์

คำอธิบาย

เทศนาคามินี

อาบัติที่ภิกษุต้อง เข้าแล้ว จะพ้น ได้ด้วยการแสดง โดยไม่ต้องอยู่
กรรม

นาสนะ

น
ให้ฉิบหาย, ให้สึกจากเพศบรรพชิต

บทภาชนีย์

บ
บทที่ควรแจก, บทที่ตั้งไว้เพื่อไขความ, คำที่ต้องอธิบาย, อธิบาย
ความแห่งคำ

บรรพชิต

บ
นักบวช, ผู้บวช

บุพพโคก

ป
ประ โยคก่อน ๆ แต่การทำ การพูด จะสำเร็จบริบูรณ์, อากา
เบื้องต้น

ประมวลกฎหมาย

ป
กฎหมายว่าด้วยเรื่องหนึ่ง เรื่อง ใดที่รวบรวมให้เข้าระเบียบเป็น
หมวดหมู่

ปริวาส

การอยู่ค้างคืน, การอยู่แรมคืน, ชื่อธรรมเนียมนอย่างหนึ่งที่ภิกษุ
ต้องสังฆาทิเสสแล้วปิดไว้ต้องประพฤติ

ปาจิตติย์

การละเมิดพระบัญญัติอันทำความดีให้ตกไป

ปาฏิเทศนีย์

ฟังแสดงคืน, หมายความว่าภิกษุต้องอาบัตินี้แล้ว ไม่แสดงอาบัติ
อย่างอื่นกลับต้องใช้นาสนะแสดงตั้งนี้ว่า คารยห์ อาวุโส ธมม
อาปชชี อสปปายี ปาฏิเทศนีย์ ต่ ปฎิเทศมิ

ศัพท์	คำอธิบาย
ปาติโมกข์	คัมภีร์เป็นที่รวมวินัยของสงฆ์ มี 227 ข้อ, ข้อปฏิบัติที่เป็นสำคัญ มีพระพุทธานุญาตให้สวดที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่ง เดือน
ปาราชิก	เป็นชื่อแห่งอาบัติ ที่ทำผู้ต้องให้พ่ายแพ้ ได้แก่ขาดจากความเป็นภิกษุ
แผ่ียงสงฆ์	<p style="text-align: center;">ณ</p> ประกาศให้สงฆ์ทราบ, การบอกให้สงฆ์รู้ล่วงหน้า
พระวินัย	<p style="text-align: center;">พ</p> ส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก เรียกว่า "วินัยปิฎก" ลิกขาทของพระสงฆ์
พุทธบัญญัติ	ข้อบังคับของพระพุทธเจ้า, ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงตรา - แต่งตั้ง
พุทธอาณา	อำนาจการปกครองของพระพุทธเจ้า, บทบัญญัติของพระพุทธเจ้า
พูดเคาะ	พูดเกี้ยว
มาตุคาม	<p style="text-align: center;">ม</p> ผู้หญิง, เพศหญิง
มานวธรรมศาสตร์	เป็นชื่อกฎหมายโบราณ
มานัต	วัตรอย่างหนึ่งที่ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องขอต่อสงฆ์ แล้วประพฤติ 6 ราตรี (แล้วขออภัยต่อสงฆ์ ครั้นสงฆ์สวดอภัยแล้วจึงพ้นโทษ)

ศัพท์	คำอธิบาย
	ล
ลหุกาบัติ	อาบัติเบา
โลกวัชชะ	โทษทางโลก (มีโทษทางโลก)
	ว
วินัยวัตถุ	เรื่องที่พระพุทธองค์ทรงชี้ขาด หรือทรงวินิจฉัย, เรื่องสำหรับ
วิภังค์	เทียบเคียงตัดสินอาบัติในคัมภีร์วิภังค์
วุฏฐานคามินี	การจำแนก, การแบ่ง อาบัติที่ต้องแล้วจะพ้นด้วยการอยู่กรรม
	ส
สจิตตกะ	มีจิตเจือ, แกล้ง, จงใจ
สงฆ์	ภิกษุหลายรูปเข้าประชุมพร้อมกันเพื่อทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวนภิกษุแล้วแต่กิจนั้น ๆ
สมถขันธกะ	หมวดแห่งธรรมเนียมการระงับอธิการณ์
สังฆกรรม	กิจทางวินัยที่สงฆ์ทำภายในสีมา
สังฆาทิเสส	ชื่ออาบัติหนักกองหนึ่งรองจากปาราชิก, อาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ (ปรารณาสงฆ์) ทั้งในกรรมเบื้องต้นและในกรรมที่เหลือจึงจะพ้นได้
สัมมุขาวินัย	ระเบียบระงับอธิการณ์ในที่พร้อมหน้า 4 คือ พร้อมหน้าสงฆ์ 1, บุคคล 1, วัตถุ 1, ธรรมวินัย 1
สาชีย์	ธรรมเนียมเลี้ยงชีพร่วมกัน เหมือนกัน
สารูป	ความเหมาะสม, ความพอเหมาะพอดี
สิกขาบท	บทที่ต้องศึกษา, ข้อ, มาตรา

ศัพท์

คำอธิบาย

สุกกะ

น้ำอสุจิ (น้ำกาม)

เสขียวัตร

ธรรมเนี่ยมที่ภิกษุสามเณรพึงศึกษา, พึงปฏิบัติ

เสพเมถุน

การร่วมประเวณี

อ

อจิตตกะ

ไม่มีจิตเจือ, ไม่แก้ง, ไม่จงใจ

อธิกรณ์

คดี, เรื่องความที่ฟ้องกัน, เรื่องที่ต้องจัดต้องทำ

อธิกรณ์สมณะ

ข้อสำหรับระงับอธิกรณ์

อติเรกจีวร

จีวรที่เหลือจากไตรจีวรที่อธิษฐาน

อนุปลัมบัน

ผู้ที่ไม่ได้อุปสมบท, คนอื่นนอกจากภิกษุและภิกษุณี, แม้ภิกษุณีก็จัดเป็นอนุปลัมบันของภิกษุ

อภิสมอาจารย์

มรรยาทอันดี, ความประพฤติอันดี

อวด

แสดงให้รู้, ยกย่องต่อหน้าคน

อัมภาน

การสวดรับภิกษุต้องสังฆาทิเสส และได้ประมุขิมานต์ (หรืออยู่ปริวาสด้วย) แล้วให้กลับเป็นผู้บริสุทธิ์ตามเดิม

อาบัติ

ความล่วงละเมิด, โทษ, โทษที่เกิดเพราะความละเมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม

อาสนะ

ที่นั่ง

อุกเขปนิยกรรณ

กรรมคือการยกเสียจากการสมโภช (คบหา) กับสงฆ์, ตัดสิทธิ์ของภิกษุเสียชั่วคราวเพราะไม่เห็นอาบัติ หรือเพราะไม่ทำคืนอาบัติ หรือเพราะ ไม่สละทิวินาป

ศัพท์

คำอธิบาย

อุตตริมนุสสรธรรม
(อุตตะวิมมะนุตตะทำ)

ธรรมอันยิ่งของมนุษย์ ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรค ผล

อุปสัมปทา

การบวชเป็นภิกษุ

โอมสวาทลิกขาบท

ลิกขาบทว่าด้วยคำพูดเสียดแทงให้เจ็บใจ (คำ)

(โอมะสะวาด -)

